

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ПОНОМАРЕНКО В. В.,
аспірант кафедри адміністративного
і фінансового права
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 333.14 (477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.5.29>

**МІСЦЕ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ РОЗПОРЯДНИКІВ
У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

У статті досліджено та проаналізовано актуальні питання місця та ролі бюджетних розпорядників у системі бюджетних правовідносин. Провідне місце в системі фінансового права належить саме бюджетному праву, правовідносини в галузі якого регламентують усі процеси пов'язані з бюджетною системою України.

З метою з'ясування місця та ролі розпорядників бюджетних коштів в статті надано визначення та здійснено розмежування понять «суб'єкт бюджетного права» та «суб'єкт бюджетних правовідносин», з'ясовано яке саме коло суб'єктів відноситься до зазначених категорій. На основі аналізу загальних (притаманних фінансовим правовідносинам) та спеціальних (властивих виключно для бюджетних правовідносин) рис бюджетних правовідносин визначено чим обумовлюється «обмежений» суб'єктний склад.

З'ясовано про особливу роль держави та уповноважених органів у бюджетних правовідносинах. Розпорядники бюджетних коштів виступають саме суб'єктами відносин, що регулюються нормами бюджетного права як підгалузі фінансового права, а їх бюджетно-правовий статус є, відповідно, різновидом галузевого фінансово-правового статусу, тобто підгалузевим. Правовий статус розпорядника бюджетних коштів створено спеціально для окреслення у відносинах бюджетного процесу спеціальної бюджетної правосуб'єктності організації, що його одержала.

Доведено, що розпорядники бюджетних коштів є спеціальними суб'єктами бюджетних правовідносин та складають горизонтальну та вертикальну системи. Досліджено становлення та трансформаційні процеси у системі розпорядників бюджетних коштів. Проаналізовано перехід від трирівневої системи розпорядників коштів до дворівневої. Наведено власні міркування щодо доцільності такого переходу та його нормативна регламентація. Зауважено, що закріплений в законодавстві поділ розпорядників на головних та нижчого рівня, не виключає можливості наявності ієрархічної системи підпорядкованих нижчестоящих розпорядників, які за сумісництвом з одного боку є і отримувачами бюджетних коштів.

Ключові слова: бюджетні правовідносини, суб'єкти бюджетних правовідносин, розпорядники бюджетних коштів, система розпорядників бюджетних коштів, отримувачі бюджетних коштів.

Ponomarenko V. V. The place and role of budget managers in the system of budget legal relations

The article researches and analyzes the topical issues of the place and role of budget administrators in the system of budget legal relations. The leading place in the system of financial law belongs to budgetary law, legal relations in the field of which regulate all processes related to the budgetary system of Ukraine.

In order to clarify the place and role of managers of budget funds, the article defines and delineates the concepts of "subject of budgetary law" and "subject of budgetary legal relations", it is clarified which circle of subjects belongs to the specified categories. Based on the analysis of general (inherent in financial legal relations) and special (inherent exclusively in budgetary legal relations) features of budgetary legal relations, it is determined what determines the "limited" subject composition.

The special role of the state and authorized bodies in budgetary legal relations is clarified. Managers of budget funds act precisely as subjects of relations regulated by the norms of budget law as a sub-branch of financial law, and their budget-legal status is, accordingly, a type of sectoral financial-legal status, that is, sub-sectoral. The legal status of the administrator of budget funds was created specifically to outline the special budgetary legal personality of the organization that received it in relation to the budget process.

It is proved that managers of budget funds are special subjects of budget legal relations and make up horizontal and vertical systems. The formation and transformational processes in the system of managers of budget funds have been studied. The transition from a three-level system of fund managers to a two-level system is analyzed. We present our own considerations regarding the expediency of such a transition and its normative regulation. It is noted that the division of managers into main and lower-level managers enshrined in the legislation does not exclude the possibility of having a hierarchical system of subordinate lower managers who, on the one hand, are also recipients of budget funds.

Key words: *budgetary legal relations, subjects of budgetary legal relations, managers of budget funds, system of managers of budget funds, recipients of budget funds.*

Вступ. Сучасній реальності притаманна ознака постійної нестачі коштів, наслідком чого є безперервне залучення кредитів. Актуалізується питання ефективного та результативного використання коштів бюджетів у всіх напрямках життєдіяльності суспільства. Особливої уваги приділено суб'єктам, які приймають безпосередню участь у зазначеному процесі. Бюджетний процес у цілому, та стадія виконання профільного закону перебувають під пильною увагою суспільства, через що виступають постійним предметом дослідження з боку науковців, з метою покращення та подальшого вдосконалення. Однак доки бюджетний процес та бюджетна політика не задовольнятимуть потреби держави та населення, актуальність дослідження буде залишатися на високому академічному рівні.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз бюджетних правовідносин та їх суб'єктного складу, дослідження та характеристика місця та ролі бюджетних розпорядників у цьому надважливому та складному процесі.

Результати дослідження. Визначення бюджетних правовідносин виступає відповідним пунктом під час дослідження будь-якого питання, пов'язаного з бюджетним процесом. Аналіз великої кількості різноманітних визначень поняття «бюджетні правовідносини» дає підстави стверджувати, що наведені у визначенні ознаки певним чином розкривають їх сутність. Загальні ознаки таких правовідносин головним чином впливають із сутності фінансових правовідносин, спеціальні ознаки пов'язані з особливостями, притаманними саме бюджетному праву. Зі змісту ст. 1 Бюджетного кодексу України [1], під бюджетними правовідносинами необхідно розуміти суспільні відносини, які виникають під час проходження

бюджетом усіх стадій, здійсненням контролю за дотриманням профільного законодавства, притягненням до юридичної відповідальності за його порушення, а також правові основи утворення та погашення боргу. В правовій площині будь-які правовідносини розглядають як суспільні, які врегульовані конкретними правовими нормами в рамках розглядуваної галузі. Корифей науки фінансового права Л.К. Воронова наголошує, що це суспільні відносини в галузі бюджету [2]. З наведеною думкою важко не погодитися, адже поняття «бюджет» є багатоаспектним та охоплює всі відносини, пов'язані з формування, розподілом та використанням грошових фондів, а також процедурний аспект всіх дій, пов'язаних з підготовкою, прийняттям, виконанням та звітуванням щодо закону про бюджет. Хоча обраний підхід досить широкий та в подальшому потребує роз'яснення та/або деталізації.

Досліджуючи бюджетні відносини О.П. Орлюк зазначає, що це суспільні відносини, врегульовані бюджетно-правовими нормами і пов'язані з розподілом та витрачанням ресурсів, акумульованих бюджетною системою країни [3, с. 116]. Бюджетна система країни, в свою чергу, складається з державного та місцевих бюджетів. Тому коло бюджетних правовідносин складається з відносин в рамках кожного бюджету (адже бюджети є самостійними), а також відносин між державним та місцевими бюджетами. До особливостей бюджетних відносин варто також віднести абсолютну нормативну урегульованість будь-яких дій, в рамках бюджетного процесу.

Пильну увагу дослідженню бюджетних правовідносин приділяв В.Д. Чернадчук, який за результатами свого дослідження дійшов висновку, що це «врегульовані нормами бюджетного права суспільні відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, прийняття закону чи рішення про бюджет, зарахування, розподілу та перерахування бюджетних коштів; подання бюджетної звітності, складання, розгляду та затвердження звітів про виконання закону чи рішення про бюджет, бюджетного контролю, а також відповідальності за порушення бюджетного законодавства відповідно до Бюджетного кодексу України» [4, с. 59].

О. Бандурка та О. Гетманець визначають бюджетні правовідносини як урегульовані нормами бюджетного права суспільні відносини, що складаються у процесі бюджетної діяльності між суб'єктами цих відносин згідно з їх правами та обов'язками [5]. Наведене визначення є тотожним з попередніми, але з акцентування уваги, що це відносини між суб'єктами бюджетних правовідносин, які діють згідно своїх прав та обов'язків, яке на нашу думку є зайвим та змістовного навантаження не містить.

Підсумовуючи наведені визначення, можна зазначити, що бюджетні правовідносини – це нормативно регламентовані суспільні відносини, що охоплюють всі дії та процеси, пов'язані з бюджетною системою України. Окремо наголошувати, що в них приймають участь суб'єкти бюджетного права та конкретних бюджетних правовідносин вважаємо зайвим.

Окремої уваги в науці фінансового права заслуговує розмежування понять «суб'єкт права» від «суб'єкт правовідносин». Суб'єктами права визнаються особи, що наділені правами та обов'язками – потенційні суб'єкти правовідносин. Реальними суб'єктами правовідносин вони стають виключно з моменту реалізації наданих прав та обов'язків.

Необхідно зауважити на місці, яке займає держава в зазначених правовідносинах. Загальною рисою фінансових правовідносин є обов'язкова в них участь держави з одного боку. Особливістю ж бюджетних правовідносин є участь держави, в особі уповноважених органів державної або муніципальної влади, як правило, з обох сторін.

Бюджетним правовідносинам притаманний обмежений суб'єктний склад – держава, органи державної влади, державні та комунальні установи та їх посадові особи. Міжнародні організації, іноземні уряди та окремі представники міжнародної спільноти не можуть приймати участі у таких правовідносинах, адже вони є різновидом внутрішньодержавних. Щодо юридичних осіб приватної форми власності та звичайних фізичних осіб, то абсолютно погоджуємось з професором Т. Латковською, яка зазначає, що їх взаємовідносини з бюджетом опосередковуються через інші правовідносини, наприклад кредитні, податкові тощо [6, с. 4]. Є випадки, коли однією зі сторін виступають юридичні особи недержавної та некомунальної форми власності або фізичні особи-підприємці, однак такі випадки є більше

виключенням, ніж правилом, нижче ми поговоримо про них детальніше.

В розрізі наведеної тези на особливу увагу заслуговує п. 38 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, в якому зазначається, що одержувачами бюджетних коштів є суб'єкти господарювання, громадські чи інші організації, які не мають статусу бюджетної установи, але уповноважені розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, які передбачені бюджетними програмами та отримують бюджетні кошти на їх виконання [1]. З урахуванням наведеного, можна дійти висновку, що фізичні та юридичні особи також можуть бути суб'єктами бюджетних правовідносин, однак виключно опосередковано – через розпорядників бюджетних коштів.

Досі залишається актуальним питання про коло суб'єктів бюджетного права та місця в ньому розпорядників бюджетних коштів. З цього приводу у вчених фінансистів відсутня однаковість думок.

Зокрема, одні вважають, що до їх числа належать лише три групи суб'єктів: 1) держава, національно-державні й адміністративно-територіальні утворення; 2) представницькі та виконавчі органи державної і місцевої влади; 3) державні та муніципальні організації.

Інші зазначають, що суб'єктами бюджетного права є також юридичні особи, які беруть участь у розподілі доходів і видатків між різними видами бюджетів або отримують з державного чи місцевого бюджету грошові кошти в різних формах (фінансування, кредитування, дотацію, субвенцію тощо), або беруть участь в стадіях (одній стадії) бюджетного процесу. Однак, з числа вищеперелічених вони виключають юридичних осіб – підприємства та організації недержавної й некомунальної форм власності, а також окремих громадян [7, с. 78].

Відсутність однаковості в поглядях науковців щодо визначення поняття «суб'єкт бюджетного права» викликані багатьма чинниками, згрупувати які зробила спробу Н. Якимчук та зазначила серед основних наступні:

1) нез'ясованість, що саме розуміється під поняттям «суб'єкт бюджетного права» і чи ототожнюють дане поняття з поняттям «носіє бюджетного права»;

2) відсутністю розуміння, що саме відноситься до бюджетних прав та обов'язків, і чи ототожнюють їх із бюджетними повноваженнями;

3) невизначеністю, кого саме відносять до учасників бюджетних правовідносин і чи належать вона до суб'єктів бюджетного права [8, с. 18].

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне розрізнити поняття «суб'єкт бюджетного права» (об'єктивного), під яким розуміють суб'єкта (організацію, публічне утворення), діяльність якого від власного імені або в представницьких цілях врегульована нормами бюджетного права або інтереси якого захищає ця норма, і «носіє об'єктивного бюджетного права (обов'язку)», під яким слід розуміти суб'єкта, наділеного визначеними правами і (або) обов'язками (бюджетними повноваженнями як складовими бюджетної компетенції) в конкретних бюджетних правовідносинах. Ним може бути як суб'єкт бюджетного права, так і його законний представник (уповноважена особа). Суб'єктами бюджетного права є суб'єкти бюджетної діяльності, які діють від імені публічного утворення або від власного імені в межах встановленої бюджетної компетенції (прав, обов'язків та бюджетних повноважень).

Слушним з цього приводу є зауваження О. Койчевої, яка зазначає, що повноваження державного органу є його «правообов'язками», оскільки за наявності необхідних юридичних фактів орган не може не реалізувати свої повноваження, виступаючи як носіє об'єктивного права стосовно підвладного суб'єкта. Недарма законодавство для визначення конкретних повноважень владного органу використовує дієслова у третій особі однини: «призначає», «координує», «керує» тощо. Адже саме така форма дає можливість найбільш точно висловити «двоїсту» сутність зазначених повноважень: вказати права органу, які водночас можуть виступати його обов'язками [9, с. 239].

Прихильником точки зору, що поняття «суб'єкти бюджетних правовідносин» та «учасники бюджетних правовідносин» не є тотожними також є М. Сідор, науковець зазначає, що держава та адміністративно-територіальні одиниці не є учасниками бюджетного процесу.

Хоча ці суб'єкти наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками в сфері бюджетного процесу), але фактично вступити в конкретні правовідносини самостійно вони не можуть, у зв'язку з чим реалізують свою правосуб'єктність через органи, які представляють їх інтереси [10, с. 74].

Розпорядник бюджетних коштів спочатку є суб'єктом бюджетного права, однак з моменту взяття бюджетних зобов'язань, відповідно до бюджетного призначення та здійснення платежів з конкретною метою – він стає суб'єктом бюджетних правовідносин [11].

Розпорядники бюджетних коштів поряд з іншими суб'єктами бюджетних правовідносин реалізують суб'єктивні бюджетні права (повноваження) в широкому їх розумінні. Вони є суб'єктами бюджетних правовідносин, які володіють бюджетною правосуб'єктністю, наділені рядом прав та обов'язків в бюджетній сфері (в тому числі бюджетними повноваженнями), потенційно володіють правом відновлення їх статусу в кожному наступному бюджетному періоді, а також характеризуються тим, що вони діють в особі їх керівників, які, як правило, не наділені власною бюджетною правосуб'єктністю.

«Розпорядник бюджетних коштів», є одним з бюджетно-правових понять яке застосовується для окреслення одного з різновидів спеціальних суб'єктів бюджетно-правових відносин. Дане поняття закріплене в Бюджетному кодексі України, де зазначається, що «Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету» [1]. Це спеціальний суб'єкт бюджетно-правових відносин. Бюджетні установи виступають в статусі розпорядника бюджетних коштів лише в бюджетних правовідносинах. В інших фінансово-правових відносинах вони користуються іншим спеціальним статусом: платника податку; неприбуткової організації; бюджетної установи; органу держави, місцевого самоврядування чи відповідної установи.

У доктрині фінансового права визнано, що для суб'єктів бюджетних правовідносин характерні такі ознаки: по-перше, участь в розподілі доходів і видатків між бюджетами; по-друге, суб'єкт є учасником (стороною) бюджетного процесу, будь-якої його стадії; по-третє, зв'язок із бюджетом щодо отримання з нього грошових коштів у формі фінансування. Науковці зазначають, що наявність хоча б однієї із вказаних рис для суб'єкта є обов'язковою, при тому, що можуть бути наявні дві або й усі три. Розпорядники бюджетних коштів є учасниками бюджетного процесу та фінансуються з бюджету (одержують бюджетні асигнування), а тому слід відзначити наявність у них другої і третьої ознак суб'єктів бюджетних правовідносин.

Розпорядники бюджетних коштів та отримувачі бюджетних коштів наділяються специфічними бюджетними повноваженнями. Зокрема, вони одержують бюджетні асигнування. В п.6 ч.1 ст.2 Бюджетного кодексу України бюджетне асигнування визначається як «повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження». Владність цього повноваження полягає в тому, що розпорядник бюджетних коштів має право заявляти органу Державного казначейства належність визнання зобов'язань, взятих ним згідно з кошторисом, такими, які мають бути оплачені з відповідного бюджету, а той в свою чергу зобов'язаний здійснивши поточний бюджетний контроль визнати належність зобов'язання, зареєструвати їх як бюджетні зобов'язання і вступити з розпорядником бюджетних коштів у відповідні бюджетно-правові відносини.

Головні розпорядники бюджетних коштів одержують також бюджетні призначення, які зокрема в п.8 ч.1 ст.2 Бюджетного кодексу України визначаються як бюджетні повноваження. Владність бюджетного призначення як повноваження полягає в тому, що головний розпорядник бюджетних коштів наділяється правом здійснювати розподіл та надання бюджетних асигнувань організаціям, що входять до його мережі на підставі узгоджених з ними проектів кошторисів (планів витрачання коштів) та в межах, встановлених в законі (рішенні) про бюджет. Розпорядники бюджетних коштів здійснюють поряд із іншими уповноваженими органами держави, АРК, місцевого самоврядування бюджетну діяльність

поряд із виконанням ними інших покладених на них функцій. Отже, розпорядники бюджетних коштів належать до числа суб'єктів бюджетного права. Їхня участь в бюджетних правовідносинах здійснюється від власного імені і є обов'язкова. Вони не лише можуть, але й зобов'язані брати участь в бюджетних правовідносинах, бути їх суб'єктами, оскільки це покладається на них Конституцією України та актами законодавства.

Система розпорядників бюджетних коштів, що функціонує на сьогоднішній день зазнала безпосередніх змін із прийняттям Закону України «Про Державний бюджет України на 2000 рік» та Додатком № 2 до нього, яким були затверджені бюджетні призначення головним розпорядникам коштів Державного бюджету на 2000 рік, але, зокрема, і передбачалось, що в першому кварталі 2000 року здійснюватиметься процес реорганізації системи органів державної влади відповідно до положень Указу Президента України «Про зміни в структурі центральних органів виконавчої влади». На вимогу ст. 30 вказаного Закону Кабінет Міністрів України здійснив перерозподіл фактично проведених видатків між головними розпорядниками коштів Державного бюджету, за якими зберігся даний статус. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення системи головних розпорядників коштів державного бюджету» [12] нарешті було чітко визначено, хто визнавався в подальшому головними розпорядниками бюджетних коштів, а хто втрачав даний статус.

Зазначені події кардинальним чином вплинули на систему розпорядників бюджетних коштів та їх спеціальну бюджетну правосуб'єктність. Якщо раніше існувала триступенева система розпорядників, то, в результаті першого етапу змін у системі розпорядників бюджетних коштів, вона, окрім усього іншого, доповнилась четвертою сходинкою – одержувачами бюджетних коштів. До одержувачів відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення системи головних розпорядників коштів державного бюджету» [12] належали підприємства і господарсько-розрахункові організації, громадські організації та інші установи, що не мали статусу бюджетних установ чи організацій, які отримували кошти з державного бюджету як державну фінансову допомогу, або які уповноважені органами державної влади на виконання загальнодержавних програм, надання послуг безпосередньо через головних розпорядників бюджетних коштів.

Розпорядники нижчого рівня, які раніше, поділялися на розпорядників другого та третього ступенів на сьогоднішній час об'єднані. Однак, якщо раніше розпорядниками другого ступеня виступали, як правило, державні органи й установи обласного, республіканського значення або окремі централізовані відділи міністерств та відомств, а розпорядниками третього ступеня – державні органи й установи, підприємства, організації, громадські організації, які виступали окремими підрозділами попередніх або здійснювали повноваження з виконання окремих заходів під керівництвом вищестоящих розпорядників, то в результаті реформи статус розпорядника другого ступеню дозволялось набувати суб'єкту, якщо у нього є підпорядковані йому установи, а розпорядник нижчого ступеня, який не мав підпорядкованих йому установ, одразу вважався розпорядником третього ступеня, і його діяльність контролювалася та координувалася безпосередньо головним розпорядником бюджетних коштів.

У період 1991–2002 р. відбулось становлення сучасної моделі системи розпорядників бюджетних коштів, їх повноважень та взаємозв'язків між собою та фінансово-кредитними органами України. На сьогодні ж відбувається процес деталізації, уточнення та вдосконалення положень сучасного бюджетного законодавства у даній сфері правовідносин.

На сьогодні, відповідно до ч.1 ст. 22 Бюджетного кодексу України за обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядником бюджетних коштів і розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, бюджетні асигнування яким надаються для здійснення програм та заходів, які проводяться за рахунок коштів бюджету. В кранах пострадянського простору переважає підхід, за якого суб'єкти, які належать до найнижчої ланки системи витрачання бюджетних коштів (в Україні розпорядники III рівня та одержувачі бюджетних коштів), визнаються одержувачами бюджетних коштів, а суб'єкти керуючої ланки – розпорядниками або адміністраторами бюджетних програм.

Зі змісту наведеної ст. 22 Бюджетного кодексу України, варто зауважити на наступне: відсутня чітка вказівка, що рівнів розпорядників бюджетних коштів має бути виключно два, а наголошується, що серед розпорядників бюджетних коштів окремо потрібно розглядати саме головних розпорядників бюджетних коштів, які наділені особливим статусом. Окремо варто, на нашу думку, зазначити й те, що: 1) в даній статті немає вказівки на те, що нижчестоящі розпорядників бюджетних коштів можуть між собою відрізнятися або об'єднуватися в окрему підсистему, яка підпорядковується головним розпорядникам бюджетних коштів, але немає і прямої заборони здійснювати таке розмежування; 2) відповідно до положень багатьох нормативно-правових актів бюджетні установи, що набувають статусу нижчестоящих розпорядників бюджетних коштів, мають право створювати підконтрольні їм установи та підприємства, а отже й контролювати їх матеріальне та фінансове забезпечення, що в свою чергу обумовлює необхідність враховувати зазначені правовідносини в положеннях бюджетного законодавства.

Виходячи з наведених вище міркувань, не вбачається порушенням положень Бюджетного кодексу України встановлення в підзаконних нормативно-правових актах рівнів нижчестоящих розпорядників бюджетних коштів. Так, згідно з Порядком казначейського обслуговування державного бюджету за витратами [13]: «Розпорядники нижчого рівня, до сфери управління яких належать інші розпорядники нижчого рівня (одержувачі бюджетних коштів), а також відокремлені структурні підрозділи розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів), що не мають статусу юридичної особи, в процесі складання, розгляду, затвердження та виконання кошторисів застосовують положення цього Порядку, визначені для головних розпорядників».

Відповідно до Бюджетного кодексу України базова модель системи розпорядників бюджетних коштів, яка відповідає кожній ланці бюджетної системи України (тобто за кожним бюджетом), залежно від рівня підпорядкованості та обсягу наданих прав складається з таких елементів: 1) головні розпорядники бюджетних коштів; 2) нижчестоящі розпорядники бюджетних коштів; 3) одержувачі бюджетних коштів. Кожен із головних розпорядників бюджетних коштів, що відноситься до бюджетної системи України, має власну мережу підпорядкованих бюджетних установ й інших організацій, що наділяються, відповідно, статусом розпорядника бюджетних коштів чи отримувача бюджетних коштів. У даній системі керуючою ланкою виступає головний розпорядник бюджетних коштів, а керованою – підпорядковані розпорядники бюджетних коштів та отримувачі бюджетних коштів.

Висновки. Бюджетні правовідносини – це нормативно регламентовані суспільні відносини, що охоплюють всі дії та процеси, пов'язані з бюджетною системою України.

Система розпорядників бюджетних коштів, які діють на території України, розглядається як система організаційно одна одній не підпорядкованих, автономних (незалежних одна від одної), горизонтально (за головними розпорядниками бюджетних коштів) та вертикально (залежно від бюджету, за рахунок коштів якого утримуються) розташованих систем. Тобто система розпорядників бюджетних коштів розглядається як полісистемне явище. Однак дана система розпорядників бюджетних коштів, є елементом загальної системи управління публічними фінансами в Україні (а саме бюджетними грошовими ресурсами держави та територіальних громад), а саме є керованою підсистемою щодо керуючої, до якої входять Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада АРК та місцеві ради, Міністерство фінансів та відповідні фінансові управління, а також органи Державного казначейства України.

Систему розпорядників бюджетних коштів як цілісне явище можна розглядати не в аспекті її організаційного підпорядкування, оскільки жодна з бюджетних установ (розпорядників бюджетних коштів) її не очолює, а як цілісність, представлену організаційно відокремленими системами, які очолюють відповідні головні розпорядники бюджетних коштів. Окрім того, дані системи побудовані за єдиними принципами, їх діяльність підпадає під загальне бюджетно-правове регулювання, вони мають низку загальних ознак та визначену рівну кількість рівнів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. (Редакція від 19.08.2022, № – 2043-IX). URL: www.rada.gov.ua.
2. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент; Моя Книга, 2007. 448 с.
3. Орлюк О. П. Фінансове право : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
4. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури : монографія / В.Д. Чернадчук. Суми : Університетська книга, 2011. 172 с.
5. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетманець ; Ю.М. Жорнокуй, О.В. Кашкарьова, Т.В. Колесник та інші. Х. : Екограф, 2015. 500 с.
6. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України.: станом на 15 січня 2017 року / за ред. Т.А. Латковської. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 176 с.
7. Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П. Финансовое право: Учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. Харьков : Легас, 2003. 360 с.
8. Якимчук Н.Я. Розпорядники бюджетних коштів: система та правовий статус: Монографія. Чернівці : Видавництво Чернівецького національного університету, 2009. 647 с.
9. Koicheva O. Public administration under modern conditions: concept, features, challenges: collective monograph ("Accounting chamber – the leading institution in the financial and control activity of the state" P. 232-248). Riga. 2020. 268 p.
10. Сідор М.І. правовий статус учасників бюджетного процесу. дис. ...канд. юр. наук :12.00.07 Одеса, 2011. 227 с.
11. Чуприна Л.М. Правові основи бюджетного права України. *Право і громадянське суспільство*. 2017. № 3-4 (16). URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/292-pravovi-osnovy-byudzhetnoho-prava-ukrayiny-chupryna-l-m#startOfPageId292> (дата звернення: 20.09.2022)/
12. Про вдосконалення системи головних розпорядників коштів державного бюджету Постанова Кабінету Міністрів України від 08.01.2000 № 13 втратила чинність 16.05.2002р.
13. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 № 1407 (Редакція від 29.06.2021, № z0805-21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13>.

